

Elk kwartaal brengt Vakblad Uitvaart een interview met iemand die is verbonden aan de Funeraire Academie. Hoogleraar Rituele Studies en voorzitter van de stuurgroep Funeraire Academie Paul Post bijt het spits af.

Ritueelbegeleider wordt volgens Paul Post steeds belangrijker bij uitvaart

‘Uitvaartondernemer moet actief inspelen op rituele dynamiek’

Foto: PR

Paul Post: “Jongeren willen een filmpje van opa en oma laten zien of tijdens de afscheidsdienst iets van YouTube halen.”

Mensen willen hun afscheidsrituelen steeds vaker zelf vormgeven, ziet Paul Post, hoogleraar Rituele Studies en voorzitter van de Funeraire Academie. Een gat in de markt voor wie er verstand van heeft.

Massaal kaarsjes opsteken met Allerzielen. Een stille tocht naar aanleiding van het drama met de monstertruck in Haaksbergen. Het nationaal stilstaan bij de ramp met vlucht MH17. Het zijn collectieve afscheidsrituelen in de publieke ruimte. De Tilburgse hoogleraar Rituele Studies Paul Post kijkt er niet van op en plaatst de ontwikkeling in een historische context. “In de jaren zestig

verkeerden rituelen in crisis. Ze werden als statisch, ouderwets, kerkelijk en saai beschouwd. De jaren zeventig stonden in het teken van zoeken en in de jaren tachtig en negentig werden gaandeweg nieuwe rituelen ontworpen of kregen oude gebruiken een opfrisbeurt”, zegt Post.

“Na de Bijlmerramp in 1992 vond de eerste grote stille tocht plaats. Nu is het een bekend ritueel in de dagen na een ramp

of ongeluk. Of wat dacht je van de berrmonumentjes; de gedenktekens die duidelijk maken dat het om een bijzondere plek gaat waar iemand is overleden.”

Regels

Nederland zou volgens Post Nederland niet zijn als ook dit spontane ritueel door regels is beperkt. “Er bestaat inmiddels een landelijke ‘modelverordening’ die gemeenten en provincies een kader biedt waaraan de gedenktekens moeten voldoen.”

Bepaalt de plek van een noodlottig verkeersongeval de locatie van een berrmonument; bij het Koningin Wilhelminabos is het juist andersom. “De organiserende stichting koos zelf een plek voor het natuurmonument dat plaats biedt aan een jaarlijks herdenkingsritueel in november voor mensen die aan kanker zijn overleden”, zegt Post.

De opleving en dynamiek van rituelen beperken zich volgens hem niet alleen tot het publieke domein. Ook in de privésfeer, tijdens en na de uitvaart bijvoorbeeld, nemen rituelen volgens de hoogleraar een steeds prominentere plaats in. Niet-kerkelijke rituelen welteverstaan. “Door de groeiende behoefte aan zelfexpressie willen mensen hun rituelen steeds vaker zelf vormgeven”, zegt Post. Toch was hij overrompeld door het enorme aantal bezoekers tijdens een recente bijeenkomst van ritueelbegeleiders in Amersfoort. “Er waren honderden mensen. Ik kon geen parkeerplek meer vinden en moest mijn auto ergens in het gras neerzetten. De kwaliteit van ritueelbegeleiders was er bovendien van een bijzonder hoog niveau.”

Uitvaartondernemers

Uitvaartondernemers kunnen volgens Post ook niet om de groeiende diversiteit van afscheidsrituelen heen. “Ze worden steeds vaker persoonlijk vormgegeven en zijn voor nabestaanden een waardevol onderdeel van het afscheid en dus belangrijk voor uitvaartondernemers. De uitvaartondernemer moet actief inspelen

'De stille tocht is inmiddels een bekend ritueel na een ramp of ongeluk'

op rituele dynamiek. Het belang van de ritueelbegeleider neemt dan ook toe. Want wie op dit gebied expertise heeft, levert toegevoegde waarde.

De samenwerking tussen uitvaartverzorger en ritueelbegeleiders wordt daarom steeds belangrijker. Het culturele rituele milieu, dat hoort er gewoon bij."

En wie wil weten wat voor veranderingen er nog gaan komen, moeten volgens de hoogleraar naar jongeren kijken. "Die willen bijvoorbeeld een filmpje van opa en oma laten zien of tijdens de afscheidsdienst iets van YouTube halen. Een crematorium dat zich na de oplevering van nieuw- of verbouw afvraagt waar de ledschermen moeten hangen, werkt dus niet in de juiste volgorde. Het belang van deze schermen neemt toe; ze zullen daarom onderdeel moeten zijn van het ontwerp."

Rituele ruimte

Afscheids- en rouwrituelen worden volgens ritueeldeskundige Post ook steeds gewoner en huiselijker. "Er is nauwelijks nog verschil tussen de huiskamer en de familie- of koffiekamer van een crematorium. Het is in beide gezellig gemaakt met kaarsen, banken waar je kunt loungen of prettig bij elkaar kunt zitten. Ik noem het ook wel de verhuiskamerisering van de rituele ruimte."

Een ruimte of omgeving die Post intrigeert is internet. "Kan dat eigenlijk wel, rituelen in cyberspace?", vraagt hij zich

'LED-schermen zullen onderdeel moeten zijn van het ontwerp van uitvaartcentra'

hardop af. Post maakt daarbij steeds een duidelijk onderscheid in het online brengen van bestaande rituelen (ritueel online) en rituelen die online ontstaan (online ritueel). In het eerste geval gaat het bijvoorbeeld om condoleancesites, de online rouwkaart of het via internet uitzenden van de afscheidsdienst.

"Maar kijk bijvoorbeeld naar www.joodsmonument.nl; een kunstwerk om te herdenken en herinneren dat speciaal en alleen is gemaakt voor het web. En als we bijvoorbeeld kijken naar

Foto: PR/DELA

Een van de koffiekamers van Crematorium Tussen de Bergen in Roermond. Paul Post: "Er is nauwelijks nog verschil tussen de huiskamer en de familie- of koffiekamer van een crematorium. Ik noem het ook wel de verhuiskamerisering van de rituele ruimte."

de wereld van de game-industrie, dan zien we een complete parallele wereld waar alles zich online afspeelt. Online rituelen horen daarbij", zegt Post. "Ik ben erg benieuwd hoe dat zich verder ontwikkelt en welke echt nieuwe rituelen daar ontstaan.

Voor wie nog niet overtuigd is van het belang van rituelen voor de uitvaartbranche heeft de wetenschapper een duidelijk voorbeeld. Een voorbeeld waaruit blijkt dat de sector zijn bestaansrecht aan rituelen dankt. "Het is niet zo dat ritueel bij dood en uitvaart altijd en overal een vanzelfsprekende zaak is geweest. Het is beslist iets waar je oog voor moet hebben en houden. De voormalige Oostbloklanden hadden tot voor kort geen uitvaartsector omdat ze er nauwelijks afscheidsrituelen kenden. Het lichaam van een overleden dierbare werd daar simpelweg ingeleverd bij de gemeente. Ik herinner me ook nog goed dat ik ooit in een Oost-Duitse boemeltrein zat en iemand in onze coupé overleed. Andere treinreizigers en het spoorwegpersoneel reageerden vooral praktisch

op dit toch trieste voorval. 'Weitergehen' (verder gaan, red.) zei de conducteur toen duidelijk was wat er met het levenloze lichaam moest gebeuren." ◀

Zie ook de stelling van de maand (pagina 18).

Funeraire Academie

"Praktijk en wetenschap met elkaar verbinden; dat is waar het bij de Funeraire Academie om draait. Een podium of platform bieden waar dat kan plaats vinden", benadrukt voorzitter Paul Post. "De academie is opgestart met twee drukbezochte expertmeetings. Dat wil echter niet zeggen dat we alleen expertmeetings gaan organiseren. We zijn bijvoorbeeld in gesprek met Docendo en de opleider voor ritueelbegeleiders 'Het Moment' om te bekijken of we samen een studiedag kunnen organiseren. Daarbij staat voor ons voorop dat we een flexibel kennisplatform zijn met zo min mogelijk overheadkosten. We werken van project naar project en beginnen pas als de financiering rond is."

Vakblad **Uitvaart**

Onafhankelijk vakblad rondom de dood

31e jaargang | nr. 2 | februari 2015

De Uitvaartomroep mikt op 12.000 luisteraars per dag
Samenwerken met ritueelbegeleiders
Grafisch monument voor crisisslachtoffers
Haagse Harry op een rokende grafkist